

13. DEDE KORKUT DESTANI: “SALUR KAZAN’IN YEDİ BAŞLI EJDERHAYI ÖLDÜRMEŞİ” BOYUNU BEYAN EDER HANIM HEY!*

**Dede Korkut Proclaims the Thirteenth Epic Story:
“Salur Kazan Kills the Seven Headed Dragon”**

Prof. Dr. Metin EKİCİ**

ÖZ

Türk edebiyatının şaheserlerinden ve Türk dili, edebiyatı, sanatı, tarihi konusunda en temel kaynaklardan biri olan Dede Korkut Kitabı'nın bilinen iki nüshasından biri 1815 yılında Almanya'nın Dresden şehrindeki Kraliyet Kütüphanesinde ve diğeri de 1952 yılında Vatikan Kütüphanesinde bulunmuştur. Bu iki yazma nüshadan Dresden'de bulunan yazma bir mukaddime ve on iki destanı anlatma, Vatikan'da bulunan nüsha ise bir mukaddime altı destanı anlatma içermektedir. Dede Korkut Kitabı'nın ilk nüshası bilim dünyasına tanıtıldıktan bugüne kadar bu iki yazmanın dil, edebiyat, halk bilimi, sanat ve kültür tarihi alanları başta olmak üzere çeşitli özellikleri hakkında incelemeler yapılmış ve halen daha yazılmaktadır. Bir taraftan bu bilimsel inceleme ve araştırmalar sürdürülürken, bir taraftan da yazarı veya müstensihisi bilinmeyen bu iki yazmanın kim tarafından, ne zaman, nerede ve neden bu eserleri yazdığı sorularına cevap aranmakta, diğer taraftan da bu anlatmaların kaynağının ne olduğu, başka bir yerden alıntılanıp, alıntılanmadıkları, bir başka yazılı eserden kopya mı yoksa sözlü gelenekten derleme mi oldukları ve de daha başka yazma nüshaların bulunup bulunmadığı konularında da pek çok soruya cevap aranmaktadır. Bu soruların nedenlerinden biri anlatmalarda adı geçen kahramanlar hakkında kullanılan sıfatlamalar (epitetler) olup, bu sıfatlamaların ayrı birer anlatmaya işaret edip etmediği konusunda çeşitli görüşler mevcuttur. Mevcut yazmalar içindeki anlatmalarda kendisinden bahsedilen ve en çok sıfatlama kullanılan kahramanlardan biri hiç şüphesiz Salur Kazan'dır. Dede Korkut Kitabı'nın mevcut nüshaları içindeki anlatmalarda Hanlar Hanı Bayındır Han'ın güveyisi, vekili ve Bayındır Han'dan sonra en önemli mevki sahibi kişi olarak karşımıza çıkan Salur Kazan Han, anlatmalarda; “*Ulaş oğlu, ol erenler arslanı, tülü kuşuñ yavrısı, beze miskim umudu, Amit suyunuñ aslanı, Karacuşuñ kaplanı, koñur atıñ iyisi, Han Uruzuñ ağası, Bayındır Hanuñ güyegüsü, kalın Oğuzuñ devleti, kalmış yigit arhası Salur Kazan ...*” gibi sıfatlamalar (epitetler) ile tanıtılır (Gökay 2006: 39). Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere Salur Kazan, Oğuz beyleri arasında önemli bir yere sahip ve Oğuz içinde önemli bir kişidir. Bayındır Han hakkında kitabın mukaddimesinde ve “boy” adı verilen anlatmalarda çok sınırlı bilgi verilirken, Salur Kazan üç anlatmanın kahramanı ve diğer anlatmalarda da adı geçen kişi olarak karşımıza çıkar. Bugüne kadar hakkında oldukça önemli çalışmalar yapılan Salur Kazan'ın tanıtımında kullanılan sıfatlamaların birer anlatma hâlinde var olup olmadığı bugüne kadar tartışılan önemli konulardan biri olmuştur. Biz bu makalede ilk olarak, İran'ın Türkmen-Sahra adıyla bilenen bölgesindeki Gumbet-i Kavus şehrinde yaşayan kıymetli dostumuz Yahya Vali Mehmed Hoca tarafından bulunup bize elektronik ortamda pdf olarak gönderilen ve bizim “Türkistan/Türkmensara” nüshası adını verdiğimiz, üçüncü Dede Korkut nüshası el yazması hakkında tanıtıcı bilgi verecek, daha sonra “Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” adını verdiğimiz destanı anlatmanın Türkiye Türkçesi'ne aktardığımız metnini ilk defa bilim dünyası ile paylaşacağız. “Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” adını verdiğimiz bu destanı anlatma Dede Korkut anlatmalarının sayısını on üçe çıkarmaktadır. Bu yeni Dede Korkut boyunun on üçüncü boy, destan olarak anılması gerekmektedir. Yine bu boy, Salur Kazan ve diğer Oğuz beyleri için kullanılan sıfatlamaların birer anlatma olarak varlığının bir kanıtı olarak değerlendirilmelidir. Makalenin sonunda ise Dede Korkut Kitabı'nın mevcut nüshaları hakkında bir değerlendirme yapacağız.

Anahtar Kelimeler

Dede Korkut, On üçüncü Boy, Salur Kazan, Ejderha, Türkistan/Türkmensahra.

* Geliş tarihi: 1 Mayıs 2019 – Kabul tarihi: 10 Haziran 2019
Ekici, Metin. “3. Dede Korkut Destanı: “Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” Boyunu Beyan Eder Hanım Hey!” Millî Folklor 122 (Yaz 2019): 5-13

** Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı Başkanı ve Öğretim Üyesi, İzmir/Türkiye, mekici@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0002-9400-8642

ABSTRACT

One of the known two manuscripts of the Book of Dede Korkut, that has recognized as one of the masterpieces of Turkish literature and has been used as one of source books of Turkish language, literature, art, and history, was discovered in the Royal Library of Dresden, Germany, in 1815. The second manuscript was discovered in Vatican Library in 1952. The manuscript preserved in Dresden consists of an introduction and twelve epic stories, and the manuscript preserved in Vatican includes an introduction and six epic stories. Since the discovery of the first manuscript and introduced to the scholarly world by H. F. von Diez in 1815, there has been number of research and publications on linguistic, literary, folkloric, art and cultural historical aspects of the book. There have many more research and publications expected to be come. On the one hand those scholarly works have been carried on, on the other hand the answers to the questions of when, where and why the unknown scripts and authors was wrote down those manuscript; whether they had collected from oral sources or copied from another book, and also are there more epic stories about the Oghuz heroes attributed to Dede Korkut have been discussed. One of the reasons rising for those questions is that frequent use of epithets while introducing a hero in any of the epic stories. Some scholars believe in that some of the epithets are the signal of some other epic stories. One of Oghuz heroes who is the main figure of three epic stories is Salur Kazan who is introduced with number of epithets. Salur Kazan, who is introduced in the Book of Dede Korkut as the son-in-law and the minister of the Bayındır Khan who is recognized as the khan of khans, has the most important place after Bayındır Khan. In the epic stories in two manuscripts he has been introduced as “*the son Ulaş, the young of feathering bird, the hope of poor, the lion of Amut stream, the tiger of Karacuk Mountain, the owner of the chestnut-brown horse, the father of khan Uruz, the son-in-law of Khan Bayındır, the pride of crowded strong Oghuz people, the support of young warriors in distress Salur Kazan ...*” (Gökyay 2006: 39). As understood from these epithets, Salur Kazan Khan has a very important place within the Oghuz nobles, and is important figure among Oghuz heroes. Although a little information provided about the Bayındır Khan in the manuscripts, Salur Kazan Khan appears as the main heroic figure of three epic stories. He is also mentioned some other epic stories. It has been a question and long has been discussed among the epic scholars whether those epithets of Salur Kazan are the messenger of some other epic stories related about him and other noble Oghuz heroes. In this article, first I would like to provide information on the third manuscript of Dede Korkut, which was discovered by Yahya Vali Mehemed Hoca who lives in the city of Gumbet-i Kavus located in Turkmen-Sahra region of Iran. The manuscript was sent to me via internet in Pdf format that I named as “Turkistan/Turmensahra” manuscript of the Book of Dede Korkut. The second, I would like to share the contemporary Turkish translation of “The Story of Salur Kazan Kills the Seven Headed Dragon” by epic scholars for the first time. It has to be noted that with addition of “The Story of Salur Kazan Kills the Seven Headed Dragon” the number epic stories of Dede Korkut reaches to thirteen, and as a result of this new addition this epic story should be recognized as the thirteen epic story related to Dede Korkut. It should also be noted that this new epic story can be accepted as the proof for the epithets that used for introducing Oghuz heroes messengers of existence of some more epic stories. I will conclude this article with some general remarks on the known manuscripts of the Book of Dede Korkut.

Keywords

Dede Korkut, Thirteen Epic, Salur Kazan, Dragon, Türkistan/Turkemensahra.

Türk edebiyatının şaheserlerinden biri ve Türk dili, edebiyatı, sanatı, tarihi konusunda en temel kaynaklardan biri olan Dede Korkut Kitabı'nın bilinen iki nüshasından biri 1815 yılında Almanya'nın Dresden şehrindeki Kraliyet Kütüphanesinde ve diğeri de 1952 yılında Vatikan Kütüphanesinde bulunmuştur. Bu iki yazma nüshadan Dresden'de bulunan yazma bir mukaddime ve 12 destanı anlat-

ma, Vatikan'da bulunan nüsha ise bir mukaddime altı destanı anlatma içermektedir. Dede Korkut Kitabı'nın ilk nüshası bilim dünyasına tanıtıldıktan bugüne kadar bu iki yazmanın dil, edebiyat, halk bilimi, sanat ve kültür tarihi alanları başta olmak üzere çeşitli özellikleri hakkında incelemeler yapılmış ve hâlen daha yapılmaktadır.

Bir taraftan bu bilimsel inceleme ve araştırmalar sürdürülürken, bir

taftan da yazarı veya müstensihî bilinmeyen bu iki yazmanın kim tarafından, ne zaman, nerede ve neden bu eserleri yazdığı sorularına cevap aranmakta, diğer taraftan da bu anlatmaların kaynağının ne olduğu, başka bir yerden alıntılanıp, alıntılanmadıkları, bir başka yazılı eserden kopya mı yoksa sözlü gelenekten derleme mi oldukları ve de daha başka yazma nüshalarının bulunup bulunmadığı konularında da pek çok soruya cevap aranmaktadır. Bu soruların nedenlerinden biri, anlatmalarda adı geçen kahramanlar hakkında kullanılan sıfatlamalar (epitetler) olup, bu sıfatlamaların ayrı birer anlatmaya işaret edip etmediği konusunda çeşitli görüşler mevcuttur. Mevcut yazmalar içindeki anlatmalarda kendisinden bahsedilen ve en çok sıfatlama kullanılan kahramanlardan biri hiç şüphesiz Salur Kazan'dır.

Dede Korkut Kitabı'nın başkahramanlarından olan Salur Kazan'ın kimliği, tarihi ve destanî kişiliği hakkında önemli ve ayrıntılı araştırmalar yapılmıştır. Bunlar içinde ünlü Türk tarihçisi Zeki Velidi Togan "Salur Kazan ve Bayındırlar" adlı yazısında Salur Kazan hakkında ayrıntılı tarihî bilgi vermiştir (Gökyay 2006: 793-800). Orhan Şaik Gökyay da yazmış olduğu "Dedem Korkudun Kitabı" adlı muhteşem eserinde Salur Kazan hakkında oldukça önemli bilgiler vermiştir (Gökyay 2006: 864-871). Ali Duymaz, "Salur Kazan" adlı eserinde, Kazan'ın tarihi ve destanî kimliğini incelemiş ve Kazan'ın nasıl bir Oğuz alpi olduğunu açıklamıştır (Duymaz 1997). Ahmet Bican Ercilasun "Salur Kazan Kimdir?" (Ercilasun 2002: 22-33) adlı makalesinde Salur Kazan'ın kimliği

ve yaşadığı dönem hakkında önemli tespitlerde bulunmuştur. Bu konuda dikkat çeken iki yeni çalışmanın birini Gürol Pehlivan (Pehlivan 2015: 222-225), diğerini de Sadettin Özçelik yapmıştır (Özçelik 2016).

Salur Kazan ve diğer Oğuz beyleri için kullanılan sıfatlamaların (epitetlerin) birer anlatma ile açıklanmış olması gerektiği fikrini ilk olarak Orhan Şaik Gökyay ortaya atmıştır. Gökyay; çeşitli kaynaklara atıfta bulunarak, bu konuda çeşitli menkıbeler bulunduğunu, ancak bunların zamanımıza kadar gelmediğini bildirdikten sonra, özellikle Salur Kazan hakkında kullanılan sıfatlamalardan "*ejderha öldüren*" sıfatlamasını bu konuda şöyle örnek gösterir: "*Nitekim, Kazan Bey kendisini tutsak eden Tomanın kalesinin tekfuruna Dede Korkut kitabında ayrı deyişler halinde bulunmayan yararlılıklarla övünerek şöyle demektedir:*

Yedi başlu ejderhaya yetüp vardum

Heybetinden sol gözüm yaşardı

Hey gözüm, namerd gözüm, muhannes gözüm

Bir yılından ne var ki korhdun, dedüm (178:141A6-8) (Gökyay 2006: 868).

Yukarıda verdiğimiz alıntılardan da anlaşılacağı üzere, Oğuz beyleri hakkında kullanılan sıfatlamalar öteden beri dikkat çeken bir konu olup, bunların belli olayları ifade etmeleri nedeniyle, bu sıfatlara konu olaylarla ilgili anlatmalarının olup olmadığı tartışma konusu olmuştur.

Biz bu makalede ilk olarak İran'ın Türkmen-Sahra adıyla bilenen bölgesindeki Gumbet-i Kavus şehrinde yaşayan kıymetli dostumuz Yahya Vali

Mehemmed Hoca tarafından bulunup bize elektronik ortamda pdf olarak gönderilen ve bizim “Türkistan/Türmensahra” nüshası adını verdiğimiz, üçüncü Dede Korkut nüshası el yazması hakkında tanıtıcı bilgi vereceğiz. İkinci olarak bu yazmada yer alan “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” adını verdiğimiz destanî anlatmanın günümüz Türkiye Türkçesine aktarılmış metnine yer verecek ve Salur Kazan hakkındaki sıfatlamaların bir anlatıya dayandığının ispatı ve yukarıda yer verdiğimiz sorulardan bazılarında bir cevap niteliğinde olduğunu göstereceğiz. Makalenin sonunda, Dede Korkut’a bağlanan destanî anlatmaların yazıya geçirilmesinin nedenleriyle ilgili görüşlerimiz yer alacaktır. **“Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi”** adını verdiğimiz aşağıda günümüz Türkiye Türkçesine aktararak paylaştığımız destanî anlatmaya yer vermeden, bu metnin yer aldığı yazma nüsha hakkında kısa bilgi vermek yararlı olacaktır.

Yahya Vali Mehemmed Hoca tarafından bulunup bize elektronik ortamda pdf olarak gönderilen, bizim Türkistan nüshası olarak adlandırdığımız bu yazmanın yazarı, yazıldığı yer ve tarihi hakkında şimdilik bir kayıt tespit edemedik. Ancak, dil ve üslup özellikleri üzerinde yapılacak incelemelerden sonra bu yazmanın tarihi ve diğer özelliklerinin ortaya çıkartılacağından eminiz. Bu yeni yazmanın Sirderya ile Anadolu coğrafyası arasında yazılmış olabileceğini, tahminen 16.-18. yüzyıllarda başka bir nüshadan veya sözlü gelenekten yazıya geçirilmiş olabileceğini belirtelim. Söz konusu yazma

nüsha hâlen şahıs elinde bulunduğu ve dostumuzun yaşadığı bölgenin de kadim Türkistan coğrafyasında kalması ve bunlardan daha önemlisi böylesi bir yazma eser Türk Dünyasının tamamına ait olduğu için, bu yazmayı “Türkistan/Türkmensahra” nüshası olarak adlandırmanın doğru bir tercih olduğunu özellikle vurgulayalım.

Yazma nüsha “talik hat” ile ve genelde siyah mürekkeple yazılmış olmasına rağmen, birkaç yerde kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Yazmadaki sayfalar çerçevelenmiş ve metinler bu çerçeve içine yazılmıştır. Her sayfada genellikle 14 satırlık yazı bulunmaktadır. Yazmada ölçülü-nesir şeklinde yazılmış olan soylamaların hiç birinde başlık bulunmadığı gibi, “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” adını verdiğimiz destanî anlatma da bir başlıkla gösterilmemiştir.

Yazmanın diğer özelliklerine gelince; kapak sayfası bulunmayan, bu eserin tamamı 62 sayfa (31 varak) olup, ilk sayfada “Münacaat” tarzında ölçülü-nesirle (prosimetrik) yazılmış bir “Soylama” bulunmakta, sonraki sayfalarda da bu tarz soylama metinler yer almaktadır.

Yazmanın 48. sayfasına kadar Dede Korkut Kitabı’nın Dresden ve Vatikan nüshalarında bulunan soylamalara benzer ölçülü-nesir tarzda metinler yer alırken, 48. sayfanın 7. satırından başlayarak yazılı son sayfa olan 61. sayfaya kadar “*Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi*” adını verdiğimiz anlatma bulunmaktadır. Bu anlatmadan önce Salur Kazan’la ilgili başka bir boy anlatılıyormuş gibi görünse de bu kısımda Kazan’ın kısa bir savaşı kendi ağzın-

dan anlatılmakta ve bu kısım Salur Kazan'ın yedi başlı ejderha ile mücadelesine hazırlık özelliği arz etmektedir. Bu ilk kısım ayrı bir boy teşkil edecek epizot yapısına sahip olmadığı gibi, mevcut on iki boy ile karşılaştırıldığında da ayrı bir boy oluşturacak genişlikte değildir. Bu nedenle, biz bu kısmı da Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi anlatmasının girişi olarak vermeyi uygun buluyoruz. Günümüz Türkiye Türkçesine aktararak yer verdiğimiz anlatmanın tam metni şöyledir:

“Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi”

(Türkistan/Türkmensahra nüshası s. 48, satır-7) Kayser Salur aya-sı, dumanlı dağ börüsü, Salur igi, Eymür sevinci, Dulkadir delisi, Bayındır Padişah'ın vekili Kazan der: “Beyle-rimle ala karlı, gök sümbüllü dağlara ava gitmiş, içer idim. Serhat beylerinden ulak geldi:

-Kazan ne içersin? On bin düşman üstüne geliyor. On bin düşman geldiğini işitince kollarımı kavuşturup, ak otağ içindeki evime girdim.

-Yirmi bin düşman geliyor, deyin-ce, yerimden kıvıldamadım.

-Otuz bin geliyor, deyinince, (s. 49) hiçe saydım.

-Kırk bin geliyor, deyinince, kara gözümün ucundan sert baktım, çekin-medim.

-Elli bin geliyor, deyinince, el verip elleşmedim, ‘azdır’ dedim.

-Altmış bin geliyor, deyinince, Allah'ı andım, atlanmadım.

-Yetmiş bin geliyor, deyinince, yel-tenmedim.

-Seksen bin geliyor, deyinince, ür-permedim.

-Doksan bin düşman geliyor, de-yince, arkaya doğru kaydım, zırhımı giydim.

-Yüz bin düşman geliyor, deyin-ce, yüz çevirip gitmedim, akarsudan abdest aldım, almımı yere koyup na-maz kıldım. Muhammed'i yaratan bir Cebbar'a bağlılığımı bildirip; ‘Ya Mu-hammed! Ya Ali, medet!’ dedim.

O günde kimleri öncü süvari birli-ği başı yaptım; Adabasa yerinde, hey-betiyle yer titreten, hasmına sert bak-tığında yürek yaran, aç aslanın ciğer, bağırnı kara sac içinde kavurup yiyen, çaya girse çalımlı, kara kartal erdem-li, avcı kuşun çeviği, Türkistan'ın direği, Halep hanı, iki yaylı hadeng (s.50) oklu, Kara Göne yavrusu Kara Budak'ı öncü birliği başı yaptım. Sağ-dan kimi saldı; Bayındır Padişah için Biçen Padişahına elçi giden, var-dığında Alay Han ile Bolay Hanı alt eden, Kıl Barağın başını kesen, geri dönerken kaplan yatağı geçidinde da-yısı Konur Alp'in boynunu vuran, al aygırı, Padişah Bayındır'ın hediyesi-ni kaplan, savaş meydanlarının çiçeği, avcı başı Han Afşar'ı sağdan saldı. Soldan kimi saldı; kızılca Tebriz'den dökülüp göçen, Aras ve Kür suyunu yarıp geçen, Demir Kapı Derbend'i tepip alan, teptiğinde mızrağı ucunda er böğürden, Kumuklu'nun ödünü ya-ran, Şah Dağı üstünde gölgeliğini ge-ren, Samur Suyu üstünde içki kuran, kara kış gününde Kabal'dan taze elma alıp gelen, Pamukçunun on dört kö-yünden haraç alan, Mangışlak'a talan salan, (s. 51) Tabasaran Sultanı yirmi dört bin yiğidin başı Kıyan Oğlu Deli Dünder'ı soldan saldı.”

Kazan der: “ Kendim dipte dur-dum. İç Oğuz beylerini sağdan saldı,

Dış Oğuz ağalarını soldan buyurdum. Alagöz'ün ağzında, Şerencana düzündede yüz bin kâfire karşı geldim. Rakip tuttum, savaş yaptım, yedi gün yedi gece o kâfirlere kılıç çaldım. Yedi günden sonra etrafıma baktım, yedi kâfir kılıcım karşısında vuruşmaya girişmeyince yüz bin kâfirin kırıldığını ondan anladım. Aras ve Kars Kalesi'ni o seferde aldım. Başlı Açık'tan esir aldım. Akça Kale Sürmeli'de Lala Kılbaş'ı Daruga (Yönetici) yaptım. Beylerle Serhab Dağı'na seyre çıktım. Keyfimin yerinde olduğu sırada altı bey oğluna tuğra ve nekkare verip, kendim gibi bey yaptım." Kazan der: "O anda bile alpım, erim diyerek övünmedim."

Bir gün âdemler evreni, İslâm dini kuvveti, Konur atlı, Salur iği, Eymür'ün sevinci, Dulkadir delisi, Savalan Dağı yaylaklı, Sarıkamış kışlaklı, seksen bin er heybetli, kara çeliğin keskini, sürcidanın (mızrağın) çeviği, sahar okların temreni, Azerbaycan lengeri, Padişahın vekili, Ulaş Oğlu Kazan, kara yazın en sıcak günlerinde ava çıkmış, tazısıyla av arıyordu. Ördükleri ürküttü, ala parsları kükretti, üç yüz yiğidi alıp, Ak Minkan'a ava gitti. Ak Minkan'da av avdı, kuş kuşladı, ikinci zamanı dedi ki:

"Beylerim, kimse benimle gelmesin, hepiniz orduya geri dönün. Ben yalnız başıma bir av avlayıp gelirim."

Askerlerini gönderdikten sonra, Kazan, Konur atının üstünde Ak Minkan'ın tepesine geldi, karanlık bastı. Bu kadar yol gelmesine rağmen bir şey avlayamadı.

Perverdigâr'a el açıp; "Ben beyle- rimden bir av avlarım diye ayrıldım.

(s. 53) Bir av avlayayım, yurduma av- sız gitmeyeyim. Yurduma, orduma sen beni avsız gönderme."

Bu yakarıştan sonra alçak yerle- re göz gezdirip av aradı. Kara Dağ'ın eteğinde yedi yerde meşale gibi yanan ışıklar gördü. Yedi yerde koyu koyu tütüp çıkan duman gördü. Kazan bu ışıkları kendi ordusunun meşale ışık- ları sandı. Atının üstünde o ışıklara doğru, dağın tepesinden aşağıya, yola koyuldu.

Bu sırada, Kazan'ın askerleri arasında olan Lala Kılbaş adındaki Kazan'ın lalası işitti ki, Kazan yalnız başına av yerinde kalmış. Bunu öğrenir öğrenmez yerinde duramadı, Kazan'ın ardınca gitti.

Bu sırada Kazan, ışıkların oldu- ğu yere yaklaşınca tepe gibi bir cismi yatar gördü, meşe gibi kokan bir cismi eser gördü. Yedi yer evreni bir ejder- haya rast geldi. Yedi yerde meşale gibi yanan o ejderhanın gözleriymiş. Yedi yerde koyu koyu tütüp çıkan o ejder- hanın ağzının salyasıymış. Meşe gibi kokan o ejderhanın yahıymış. Ejderha- yı gören Kazan'ın yüreği doldu, taştı, güm güm attı, Kazan'ın aklı başından gitti. (s. 54)

Kazan, ejderha ile dövüşmeye niyetlendi. Tam bu sırada dönüp, ar- kasına baktı. Lala Kılbaş'ı arkası sıra hazır gördü. Lalası ile konuşup, onun fikrini sordu:

"Canım Lala, bu tepe gibi yatan ejderhayı görür müsün? Bu ejderhanın üstüne varalım mı, yoksa yan taraftan sessizce savuşup, kaçalım mı? Bu ko- nudaki fikrin, en iyisi nedir?"

Lala düşündü ki: "Kazan dedikle-

ri er yiğittir, mert yiğittir. Ejderhanın üstüne gitme desem, belki bana kızıp, öfkelenir ve gazap eder.”

Lala dedi: “Beyim, karşı yatan Kara Dağ’ın gözbebeği sensin, taşkın akan suların durgunu sensin, yilkının aygırı sensin, deve sürüsünün buğuru sensin, koyunların koçu sensin, erenlerin serdarı sensin, yiğitlerin koçağı sensin. Ejderha dediklerinin aslı bir yılanıdır. O yılanın üstüne gitmelisin” dedi.

Kazan, Konur atının üstünde (s. 55) ejderhanın yakınına geldi. Ejderhayı ölü gibi yatar gördü. Kazan kendi kendine düşündü: “Yatmış, uyurken er öldürmek mertlik olmaz. Hile ile bir kişiyi vurmak, er oğluna yakışan bir vuruşma olmaz.” Sadağından sahar bir ok çıkardı, oku ejderhaya atıp, onu uyandırdı.

Uyanan ejderha kuyruğunu savurdu, dağı sarstı, ateş püskürttü yerleri yaktı, bir nefes çekti her şeyi sömürdü. Kuru deve dikeninin yelde savrulup, yuvarlanıp gitmesi gibi, Kazan atının üstünde ejderhanın ağzına doğru sürüklenmeye başladı.

Kazan bir nara atıp, Allah’ına yalvardı: “Ey dilediğini göklere çıkaran görklü Tanrı! Ey batırdığını sessizliklere gark eden ulu Tanrı! Çok kimseler seni gökte arar, müminlerin gönlündesin, sadıkların dilindesin. Allah Tanrı! Sana bir diyenin ağzını öpeyim; iki diyenin ağzını çarpayım, akar çaylar üstüne köprü kurayım, kalmışların elinden tutayım, fakirlerin sırtını örteyim. Demesinler (s. 56) son çağında Kazan’ı bir yılan yuttu. Ey Perverdigar! Sen bana bir kurtuluş yolu göster.”

Kötü günün olmasın, kötü günün olsa Allah’ına yalvar. Allah’ına yalva-

ranlar mahrum kalmaz. Kazan ki, Allah’ına yalvardı, o anda onunla ejderhanın arasında bir otağ gibi bir kaya peyda oldu. Kazan, o kayanın korunaklı, kuytu tarafına geçince atından indi, mızrağını yere sapladı, kalkanını elinde hazır tuttu. Bir yiğit sağ oldukça bir silah can verir. O silah bir an, bir saat için bile o yiğide gerekli olur. Ejderha ne kadar çaba sarf edip, tekrar tekrar nefes çekip Kazan’ı yutmaya çalıştıysa da, kalkan onun savrulup ejderhanın ağzına doğru yuvarlanmasına izin vermedi. Kazan o kayanın kuytu yerinde tutundu.

Bu sırada, ejderhanın heybetinden Kazan’ın bir gözü bulandı, kan çanağına döndü. Kazan kendi gözüne kızıp söylendi: “Mere sen benim namert gözüm! Kara çelik kılıcın keskinliğinden korkmazdın, sahar oklar (s. 57) temreninden bunalmazdın, on altı batman kâfir gürzü başıma vuruldu pörtlemedin. Ejderha dedikleri bir yılanıdır, bunda ne var ki bulanırsın, kanlanırsın? Senin gibi namert göz, benim gibi mert yiğitte neyeler?”

Hançerini çıkarıp, gözlerini oymaya niyetlendi ancak: “Eğer ben kendi gözümü oyarsam, Kazan ejderhayı görünce korkusundan başka bahane bulmayıp, gözlerini çıkarmış derler.” diye düşünüp vazgeçti. Hemen sadağında bulunan okları çıkardı, seksen oku önüne döküp, birbiri ardınca ejderhaya attı.

Oklanan ejderhada daha sömürecek hal kalmadı, can çekişmeye başladı. Kazan, kara çelik sağlam kılıcını eline alıp, kılıcıyla ejderhanın üstüne yürüdü ve yedi başını da boynundan kılıçla kesip, yere düşürdü. Ejderhanın ağusu yere dökülünce, yeryüzü-

ne alevler saçılıp, her yeri ateş sardı. Kazan, ejderhaya hançerini sapladı, kılıcını sapladı (s. 58), bıçağını sapladı ve ejderhanın üstüne bağdaş kurup oturdu.

Lala Kılbaş yerlere saçılan alevleri görünce sandı ki ejderha Kazan'ı yuttu. "Ak ekmeğini çok yediğim beyim! Ah beyim!" diyerek, elinde kılıçla ejderhanın yakınına geldi. Yakına gelince ne görsün; ejderhanın yedi başını kara yerde yatar gördü, Kazan'ı ejderhanın sırtında bağdaş kurmuş oturur gördü.

Lala dedi: "Barekallah ağam Kazan! Erliğine, yiğitliğine aferin Kazan!" dedi.

Kazan dedi: "Canım Lala! Ejderhayı ben öldürmedim. Senin bana verdiğin cesaret ve güç öldürdü. Hemen en iyi ustaları bul getir, bu ejderhanın derisini yüzdür." dedi.

Lala en iyi ustaları getirtip ejderhanın derisini yüzdürdü. Kazan, ejderhanın derisinden, korkusuz bedenine giysi diktirdi; akça tozlu katı yayına kirış gerdirdi; üç yelekli sahar oklarına sadak diktirdi; kara çelik sağlam kılıcına kın yaptırdı; (s. 59) altı dilimli kubbe şeklinde gürzüne kılıf diktirdi; ala budak sürcidasına sap yaptırdı; kurt tokalı Konur atının eyerine örtü diktirdi; gölgeğinin yelkenlerini ejderha derisinden yaptırdı. Ejderhanın yedi başını hiç israf etmeden yüzdürüp, ejderhanın iki kafa derisini Kazan kendi başına giydi. Atının örtüsü ile kendisi de ejderha donuna girdikten sonra Padişah Bayındır'ı görmek için yola çıktı.

Bayındır Padişah'a haber geldi ki, "Kazan ejderha olup, gelir." Oğuz ile Türk temiz ve saf bir inanca sahiptir

ki, "İnsan nasıl ejderha olur?" demezler. Sağda, solda herkes konuşmaya başlayıp: "Kazan insan iken biz onun emrinden çıkmazdık. O şimdi ejderha olmuştur, bizim hepimizi yutar. Bir tepeye çıkalım, yoldan geçerken onu ok yağmuruna tutalım."

Bayındır Padişah söylenenleri dinledi ve söze başladı: "Benim vekilim Kazan er yiğittir, iyi yiğittir. Belki ejderhaya rast geldi ve ola ki onu öldürdü. Ola ki ejderhanın donuna girdi. Ola ki Kazan ejderha olmuştur, ne kavim ne kardeş tanır." (s. 60)

Kara Budak dedi; "Padişahım, bana izin verin, gidip Kazan'ın karşısına durayım. Eğer ejderha olduysa, evvela beni yutsun."

Kara Budak at oynattı, Kazan'ın karşısına gitti. Sesi duyulacak yerde durdu. Sadağından sahar bir ok çıkartıp, yayına taktı ve amcasına: "Senin ejderha olduğunu söylüyorlar. Olmadıysan benimle gümbür gümbür söyleş. Söyleşmezsen sahar okun temreniyle öldürürüm Kazan seni. Kara çelik kılıcımın keskin tarafıyla doğrarım Kazan seni. Eğer ejderha öldürdüysen, gazan mübarek olsun. Avından bir parça delili bana ver." dedi.

Kazan atından indi. Kılıcını Kara Budak'ın beline bağladı. Kara Budak ki kılıcına pehlivan, orda durdu durmadı, hemen Bayındır Padişaha varıp: "Kazan ejderha öldürmüştür." diye haber verdi.

İç Oğuz'u Dış Oğuz'u çağırıp, Kazan'ı karşıladılar. (s. 61) Kazan meydana varınca atından indi, yetmiş adım yürüdü, Bayındır Padişah'ın ayağına kapandı. Ejderha derisinden yapılmış gölgeğeliği dikti. Bayındır Padişah gölgeğelin altında bağdaş kurup

oturdu. Yedi gün, yedi gece burada Padişah'ı konuk etti.

Dedem Korkut der: “Kazan gibi koçak yiğit bu dünyadan geldi, geçti.”

Sonuç

Bu makalede, yeni elimize ulaşan bir yazmayı ve bu yazmada yer alan “Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” adını verdiğimiz destanî anlatmanın metnini paylaşarak Salur Kazan hakkındaki sıfatlamalarla ilgili bir destanî anlatma bulunduğunu kanıtlamış olduk. Bu konuda daha önce görüş ortaya koyanların haklı olması bir yana, bu yeni anlatmanın “13. Dede Korkut Boyu” olarak kabul edilmesi gerekir. Yine Kemal Abdulla'nın “Yarımçık Elyazma” adlı romanının da bir gerçeğe dönüştüğünü söylemek sanırım abartı olmayacaktır.

Tanıttığımız bu yazmada bulunan “Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” adlı destanî anlatma, Oğuz beyleri hakkında pek çok boy bulunduğunu, bunlardan bazılarının yazıya geçirildiğini ve muhtelif yazma eserlerde yer aldığı gibi, Dresden nüshasının yazarının bunlar içinden on ikisini seçerek özgün bir eser oluşturduğunu göstermektedir. Burada özellikle Dresden nüshasını yazıya geçiren kişinin *Kitab-ı Dedem Korkud* adını kasıtlı olarak kullandığını da belirtmek gerekir. Yazar veya müstensihnin bu nüshanın adında “Kitap” sözünü kullanmak suretiyle “Türklerin Kutlu Kitabı”nı oluşturmaya çalıştığını söyleyebiliriz. Yine Vatikan'da bulunan nüshanın ise bir “Kazan Bey Oğuznamesi” oluşturmaya çalıştığını belirtmek yerinde olacaktır. Elimizdeki yeni nüsha ise bu iki yazma nüshada eksik kalan bilgileri tamamlayıcı mahiyette-

dir. Bu tartışmaların, elimizdeki nüshanın tamamı yayınladığı zaman daha ileri düzeye taşınacağını umuyoruz.

KAYNAKLAR

- Abdulla, Kemal. Eksik El Yazması (Yarımçak El Yazması). Aktaran: Ali Duymaz; İstanbul: Ötüken Yayınları, 2006.
- Duymaz, Ali. Bir Destan Kahramanı: Salur Kazan. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1997.
- Ercilasun, Ahmet Bican. “Salur Kazan Kimdir?” *Millî Folklor*, 56 (2002): ss. 22-33.
- Gökay, Orhan Şaik. *Dedem Korkudun Kitabı: Kitab-ı Dedem Korkut âlâ Lisan-ı Taife-i Oğuzan*. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2006.
- Özçelik, Sadettin. *Dede Korkut –Dresden Nüshası- Giriş, Notlar*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016.
- Pehlivan, Gürol. *Dede Korkut Kitabı'nda Yapı, İdeoloji ve Yaratım- Dresden ve Vatikan Nüshalarının Mukayeseli Bir İncelemesi*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015.
- Togan, Zeki Velidi. “Salur Kazan ve Bayındırlar.” *Dedem Korkudun Kitabı: Kitab-ı Dedem Korkut âlâ Lisan-ı Taife-i Oğuzan*. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2006: ss. 793-800.
- Türkistan Yazması. “Dede Korkut Soylamaları ve Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi.” (2019 yılında yayınlanacak).